

LLUM

NOVA

Quinzenari independent.

Portaveu de la Secció MINERVA de L' UNIO DE MITJORN - GRAN.

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Plasseta, 1.
Mitjorn. — Sant Cristófol.

SUSCRIPCIÓ

A Espanya cada trimestre 0'30 pta.
A fora id. id. 0'60 »

Núm. solt 5.

Opinió autorisada sobre la manera d'adobar la vinya en les argiles.

Conclusió.

La lectura de la nota que copiam a continuació, deixarà plenament convensuts als que puguessin duptar de nostres afirmacions. Aquella diu així:

«El paper dels adobs potássichs en les argiles, ha donat ocasió a interessants controversies; desitjós d'aclarir els meus duptes, he pogut arribar a obtenir darrerament els resultats experimentals que a continuació exposaré, els quals s'han obtingut en la meua finca de Les cheminieres (Haude).

Gran consumidor d'ácit fosfórich y de nitrogeni pero sobretot del primer, mes terres argilo-calisses no rebian may potassa, per considerarles suficientment provehides d'aquet principi. Els meus vehins ja economisavan igualment y jo vulguí aclarir si una adició de potassa podria fer sentar sa utilidad en les cuhites. Per endevant podia admetre-se que la potassa que una cullita extreu de la terra encara que sigui poca, reclama una adició d'aquest fertilisant. En la vinya, la falta de cava-des fondes, priva la inmovilisació de la reserva de la terra, fent que les plantes no's pugan veure afavorides per les quantitats de potassa que les arrels xuclan.

La vinya, sembla, per lo tant, que ha de beneficiarse d'una adició de potassa, en dossis igual y encara inferior a la de les quantitats anyalment extretes.

Practicades sense resultats positius aquets últims anys per haver sigut mal plantejats, els ensaigs, han sigut renovats en 1911; les conclusions despreses no sols han sigut precises, sino evidents. La potassa ha aumentat el rendiment en verma a mes de la mitat.

Una dossis única fou l'adoptada; 100 grams de potassa per cada cep; però en concepte de ensaig, simultaneament y com a comprovació, deixava moltes plantes sense donarleshi potassa.

No publicarem els cuadros comparatius dels ensaigs; sols ho farem d'algun d'ells. El primer que'ns ha vingut a la ma. Una parcela en que cada cep rebé els 100 grams de potassa, doná un rendiment de 996 kilos de rahims. Igual nombre de ceps d'altre parcela immediata, no adobada amb potassa, sols produia 651 kilos de rahims, o siga a

favor dels ceps amb potassa un augment de cullita de mes del 50 percent. Baix el punt de vista económich, dec dir que els adobs potássichs m'han costat 90 franchs per hectárea, donantme en canvi un benefici de 600 francs. Aconsej a tots cuants vulguin establir experiencies semblants, que les repeteixin un o dos anys en les mateixes parceles puig donada la lentitud amb que la potassa arriba a les rels, els resultats que s'obtenen el primer any no poden donarse com a definitius, especialment en aquells que les plujes son escasses.»

Després de les paraules del mestre res mes mos toca afegir.

Joan de Campos.

El sistema agrícola dels autors dels Calendaris de Menorca.

Cumplint lo promés en lo article anterior, allá van los principals conceptes continguts en los Calendaris de Menorca, en lo que tenen relació amb l'agricultura d'aquesta Ylla.

Del judici del any de los almanachechs de 1804 a 1812 copiam lo sigüent:

1804

— si vol sembrá l'anyada es segura si en temps procura éll treballá de tot molt cuhirá.

1807

— cobrombols, xeruvias, porros, cebes també, si les cultivan be serán com a esturmias.

1808

— Quant sembrarás el blat sia nel y granat y lo propi el llegum, dixant el mal costum de molts de cucunrradós que usan males llevos; si el gra es flac o buyt, ¿com pot donar bon fruyt?

També deus advertir
si bon any vols tenir
que fondo has de conrrar
y le terra llaurar
quatre y molt mes vegades
y aixi bones anyades
molt sovint lograrás.

Per lo matex farás
d'engraxar a son temps
la terra en forsa fems...
Tot això es menesté
y si tu no heu pots fer
la terra has de cremar.

El mesclarle també
es cosa qui cunvé
variant amb igualdat
la sua calidat.

Del bestiar que't diré jo?
que si el vols gras y bo
d'ell te cuidarás
y sovint li darás
bon menjar y bon beure.

Sembre *aufaus* y veurás
el teu bestiar gras;
y *axercola* abe frecuencia,
veurás la diferencia
que hi ha de tots sembrats
a los de tots vehinats.
Qui tot assò no sap
no te seny en es cap

Seguirá.

ARITMÉTICA SOCIOLOGICA

Apuntacions d'un *descrostador de inteligencias*
aço es, un mestre d'escola.

Entre ets homos n'hi ha de caracter fort, sen-
sats, y virils.

Aquests se diuen; *sencers*. N'hi ha també de *tren-*
cats de color, y *mixtes*, de rus y turch, per ecsem-
ple.

Díns Espanya s'hi troban homos «de *Cimales*»
(Provincia de Burgos Partit de Villadiego.)

Aixi com entre nombres, també entre ets hu-
mans hi ha *prims* absoluts y *prims* relatius.

Ets absoluts son es qui creuen sa bona ventura
de ses gitanes, es qui tenen fe en ses bruixes, en
s'eficacia d'els especifics, y en ses promeses des
politichs.

Prims relatius son aquells qui pagan a n'es sas-
tre y deixan dublés a n'ets amics.

Els homos se estiman, se barahan, se casan y
se separan, es es dir, se suman, se restan, se mul-
tiplican y se divideixen.

S'elevació a potencies, es la politica.

S'odontologia es s'extracció de rels.

Sa dona en abstracte es una ecuació de primer
grau amb dues incógnites; per lo tant te infinites
solucions diverses.

En particular, podem considerar a sa dona divi-
dida en dues grans classificacions: De 25 a 30 anys
son rels de grau parey, de cantidats positives;

doble signe. De 15 a 20 anys. rels de gran de
cantidats negatives, es dir imaginatives.

De 20 a 25 son «totes cantidats positives».

Els obrés son *zeros*; tots sols no tenen valor, pero
gracies a ells els patrons, que son ses *cifres sig-*
nificatives, adquireixen valors com mes va mes
grossos.

Entre ets homos com en la Aritmética hi ha re-
gles de Societat y de Companyia. Interés simple
y compost y próblemes de falsa posició (social).

En la societat existeix com en matemátiques la
teoria d'igualdats y desigualdats.

El mácsim comú divisor dels mortals pobres es
es lloguer de casa.

El mínim comú múltiple des rics es *es tant per*
cent.

La vida dins es nostro pais es un *problema*.

La mort en totes parts es el método de elimi-
nació per reducció.

M. R.

La verdad en su lugar

v.

Continuación

Al levantarse dicho Sr. siguió en la sala un mo-
mento de espectación y admiración al mismo
tiempo, pues al Alcalde incumbía o a algún Con-
cejal en su nombre, el dar contestación a lo ex-
puesto por el Sr. Ferrer. Pero la admiración subió
de punto al ver que el Sr. Secretario sin solicitar
la palabra siquiera y cual si en el salón nadie
más mandara increpó con duras palabras al Sr.
Ferrer, diciéndole que era falso lo por el ex-
puesto.

Con toda prudencia y cortesía, sin exaltarse en
lo más mínimo el Maestro preguntó al Sr. Alcal-
de si había incurrido en alguna equivocación al
dirigirse a él que ocupaba la presidencia, puesto
que quien le contestaba era el último de los miem-
bros de la Junta Municipal y ni tan solo la pala-
bra había solicitado.

Vista la falta cometida, el Sr. Secretario, pidió
la venia del Alcalde y uua vez conseguida, de
nuevo se dirigió al Sr. Ferrer y despues de algu-
nas consideraciones le dijo que al Ayuntamiento
no le eran suficientes las acusaciones, porque es-
tas eran falsas, que eran injustas las apreciaciones
proferidas por el Maestro y que esperaba que ex-
pondría hechos concretos, pues él ninguno co-
nocia.

A estas horas una gran multitud de mercada-
lenses había invadido el salón y no pocos de los
Mitjornés habían también abandonado las filas
para oír el diálogo que allá se sostenia.

Insuficiente era la sala de sesiones y el público
llenó de pronto los pasillos y la ancha escalera
llegando hasta la calle, satisfechos todos de ver
que un jovencito de unos 21 años con el despar-
pajo propio de la edad, pero con la entereza de
quien va apoyado por la razón y hace un bien in-
mensurable al pueblo, no temia sacrificar las amis-
tades de que gozaba entre los ediles municipales,
no le arredraban las impertinencias de que dentro
de poco sería victima y fija su vista únicamente
en el bien del pueblo, luchaba impávido en su
defensa.

El Sr. Ferrer dijo que se congratulaba de las palabras del Sr. Secretario, puesto que le daban lugar a exponer hechos y razones que quizás en ninguna otra ocasión podría hacerlo tan bien como en aquella; y con palabra fácil y segura y términos altamente corteses demostró con hechos recientes los gastos inútiles, superfluos que se hacían, y las economías que anualmente podrían hacerse en el presupuesto municipal y acabó suplicando a la Junta en pleno que, como administradores de quienes les habían elegido procurasen hacer las economías posibles, evitar los gastos superfluos y que del capítulo de imprevistos rebajasen las papeletas de los reclamantes.

El Sr. Secretario se limitó a contestar que en verdad el presupuesto era elevado, debido pero a los gastos grandes que supone la división del municipio en tres poblaciones pequeñas todas; más, sin embargo, para satisfacción de todos dijo que, siendo a la Junta imposible por la premura del tiempo, volver a hacer el reparto de consumos, aseguraba que del capítulo de imprevistos se destinarían unas 300 pesetas a la rebaja de las cuotas de los reclamantes y que era casi seguro que en el presupuesto próximo podrían economizarse quizás varios miles de pesetas.

Las manifestaciones del Sr. Secretario y el asentimiento de la Junta, que se limitaba a escuchar, excepto alguno que otro concejal que de vez encuando, dirigía palabras de censura al Sr. Ferrer, llevaron la alegría al corazón de todos los presentes pues, representaban una victoria del pueblo y la esperanza de conseguir lo que tanto deseaba.

Con la satisfacción reflejada en su semblante desfilaron la mayor parte de los reclamantes depositando la papeleta en la mesa presidencial y una vez acabado el desfile, se ordenó de nuevo la comitiva y con el mismo orden guardado por la mañana, se dirigió hacia S. Cristóbal.

Una vez llegados al pueblo, sin romper el orden pero demostrando con entusiastas vitores al Maestro y a Mitjorn-gran, la alegría que les embargaba entraron en la casa escuela en donde el Sr. Ferrer dijo que el pueblo merecía su felicitación más sincera, puesto que había sabido llevar a cabo, una obra viril, que le ponía muy alto ante los demás pueblos, que no se contentasen con la victoria conseguida: que aquella era la hora de afirmar más la unión de todos, sin distinción de partidos, pues con ella siempre era seguro vencer y se podrían lograr muchas y grandes cosas.

El pueblo contento por todo lo acaecido repitiendo los vitores, complacido de su propia obra, salió satisfecho y con ánimo de no romper nunca aquella unión que les había dado la victoria.

Pacífico

D'el Mercadal

Mercadal prospera.

¡¡¡Y diuen que's Mercadal s'esfondra!!! ¡Ca, petit! Ell prosperam de cada día, sino escoltau y aguantaivos que no caiguen.

Es el cas que ja *consumatun est*, assó es, está ja formada la Companyia de Consums que día primer del Janer que ve ferá el debut de la temporada.

El Programa es el siguiente:

Els Consums escaldats. (Estrenu).

La chistosa y ben interessant pessa que tuthom coneix y de que'n tocam tots les conseqüencies: *Repartiment d'una olla de col.*

L'altra pessa tant ben arregladeta y de tant d'agrado del públich: *Un repartiment petit*, a benefici de la Companyia.

Un càncer econòmic, funció de molt poca formalitat pero que's sistema *Caneta*.

Un cuncert cobrat sense poré, pessa que tant agrada a n'es butigués, que comensa cómica y qui sap si acabarà en drama.

Els personatges que forman la companyia son els sigüents:

Director	<i>En Cames Crues.</i>
Tenor cómic	<i>En Panxo.</i>
Consuetari	<i>En Mala Cara.</i>
Baix	<i>Un incògnit.</i>

Coro.—Varies dones d'es Mercadal y uns cuants homes d'es Mitjorn.

Encara que'ls personatjes son novells en *l'ofici o art* son molt coneguts per la *seua reputació*; y promet la companyia feros passar una temporada bona y de riure, porque mos ferán *estrenus* impensats, per tant animemmos y no mos espantem per res.

Mercadal 3 Dicembre d'enguany.

Cronista Capulla.

Anécdota Mercadalenca

Un mestre d'escola jubilat y molt digne, estava un dia devora el corté de la guardia civil rallant amablement amb varies distingides personas, quant va pasar per allá un altre mestre d'escola en actiu servici, montat damunt un asa.

Cuant aquet va esser devant la reunió, el qui cualcava dirigintse al jubilat va dir:

—¿Vol pujar Sr. G?

—No, moltes gracies, va respondre aquell.

—¡Pugi, homu!

—No Senyor, y m'estranya que insisteixi tant! Va dir el jubilat.

Jo li diré—va aplicar l'actiu—hen deya p'el gust de veure, si V. cualcava, un asa cualcant damunt un altre.

¿Es ver que no es digna d'un mestre en actual servici, contestació tant inurbana?

Mercadal 6 XII 1912.

Brou.

DE FERRERÍAS

¡¡GRACIES!!

Faix a sebrer a un *Ferreriench* que En Cuatre-Uys de Ferrerías va quedar molt content de s'*Enciam* que va dunar amb el nombre passat dalt LLUM NOVA y l'in doná l'enhonorabona y al mateix temps li dona ses gracies per s'advertencia que li va fer sobre es carré de Sant Bartomeu, que va anomanar Major, porque li convenia y porque va essé es primer que van fé y per assó, encara que

no s'ho digui, li vaig donar es nom.

En quatre uys de Ferreries

ENCIAM.

Avuy vaig a contarvos lu que vus vaig prumetre de sa porta des Pont.

Idó, heu de sebre que pes Pont que hi ha a n'es carré de S. Bartomeu que li diuen d'en *Cabessa* hey passa un poc d'aigu. Temps enrera un dets amus que per aná a s'hort passavan per allá se va determiná de posar barrera y un día qui pluvía molt s'hi va embassá vins que va ser ple d'aigu y va rebentá enduguentse sa barrera y un cantell de sa casa des custat; es de s'altra custat va quedá molt curtunat y fins sa xemenea s'en va endu.

A la casa d'allá devant, que li deyan Can Baulo tenian sa porta tancada y cuant va rebentá s'em-bós *Patatum* portes obertes, aigu per allá endins y no van teni mes remey que's fíy de la casa y un festetjant en Jaume Jané (a) Pinyol, amb xada per hom, pica qui te pica, fer un furat darrera perque s'aigu s'en anás. y com allavores no hi havia patis s'aigu sen va anar per dins sa tanca de sa Recturia.

Heu cont an assó perque no hi havia hagut may mes barrera ni u'hi pot haver, idó ara un hort ha baratat d'amu, y aquet s'altra dia se va pusá resolt de pular porta a n'es Pont, y com a *gat escaldat aigu freda li basta*, alguns d'aquells vesins s'hi van oposar y si tancaré, no tancarás, van arma una gran saragata y tot eran crits y ranou y donas amb eynes qui vulian llevar sa porta. Heu van arretglá y per fi sa porta va queda pusada mitj pam amunt de sa terra, perque s'aigu pugés pasar pero com es tros es llarg.

A s'altra tros el posarán
a n'es nombre qui vendra
y aixi hi haura ensiam
per diná y per sopá

Un Ferriarench.

Conversant amb en Cuatre-Uys

—¿Ahont anau, company?

—Aquí; venia per dirvos amb quatre rampellades tot lu que tench que di y surtirne deveres per que fris molt.

—Digau, ido. y tant curt com volgueu, pero molta cosa amb poques paraules, *molt de gra y poca paha*.

—Curt idó. En Caueta no ha turnat es *cuncert* encara a cap cumerciant y es ben hora. S'altre dia va venir ben vestit y amb una beca nova y pulida de ver, la gent se pensava si devia haver tret de sa rifa, tuthom el mirava, pero es cumerciants qui hu sabian d'ahont l'havia tret a n'aquella beca, s'el miravan d'altra manera.

—¿Y que va venir per vega, per glusá o perquè?

—Perqué? Per fe *apremis* a n'es pobrets qui anavan un poch enrera y d'ells en va fe un diná, que era ben rumbós, y no per ell tot sol, vins hi tot vos hi vau aná segons diuen.

—Yo? Aquesta m'es bona y no m'he mogut de sa casa!

—Ah! idó contau que devia ser un qui du uheres y sa gent es degué pensar que eran vos. Será aque'l des carré Majó? Res, lo que sería hora de dirli cla a n'aquet Caueta, que si no paga el *cuncert* que ha cubrat se ferá molt petit; sería hora

de que' aturás de beure y anás un cuant temps descabeat y pagás lu que deu.

—Tot vos hu diuen a vos lo que fan allá?

—N'hi ha un que just sent cosa ja m'hu ve a dir.

—Que hi ha res mes de nou? Deixaulo ana a n'aquell.

—Si hi ha? S'altre dia es vespre cuant m'en anava a n'es lloch me surt un canet y *bu bu bu bu*, ell que vos penseu me va contá, amb quatre llats que havia passat per devant es casinu y va sentí a un ferré que sol xumá y un altre dendelet que li pegavan contra es meu amu *En Gueri* perque havia acompanyats uns militars a sa fonda de can Moll. Me va di que havia tengut ganes de pigarli un mos, pero va trubá que valia mes no ferne cas, com allá dintre tampoc ningú en feya.

—Aquest alcohol que fa fe y di de coses! Hi ha homus que no l'haurian de veure, cuanti mes beure. Pero val mes deixarlos estar; digaune una altra.

—Ala, ido, una altre y prou. Vuy avisá ets animorats de per aquí, de que vagin alerta a una dona que hi ha qui aixi compon com espanya ses relacions dels enamorats. Ara junt amb un altra, n'arregla un qui ve en bixicleta de tant en cuant, proporcionantli una juveneta qui está per criada y crech cert que'ls seus amus ni els seus pares, res ne saben perque si hu sabian les sabria greu.

—No y ell jo se cert que festetja a un altre poble.

—Pitjor encara, ido. M'en vaig. Dios.

—Dios. *Dos qui en fan un.*

♣ CRÓNICA ♣

DE CANOSTRA

—Un vespre de la setmana pasada vam quedá sense llum electric els vesins dels carrés de St Cristofol y des Forn. Un altra dia, no's van encendre. Seria hora de scercar remey perque es public se cansa de sufrir menoscabs; pensin els maquinistes que els menestrals perden mitja hora de claror, perden tot el trebay de sa vetlada.

—Dia primer la esposa d'en Toni Serra va donar a llum dos basonets murint al acte un de ells. Deu li quart els altras y d'el viu ni doni alegria.

—Dia 5 va morir en Jusep Portella Barber a la edat 80 anys. El vejem al cel.

—La Cooperativa «La Gavella» ha comensat ja els trebays de la instalació de la butiga. Cuant sen va cumensa a parlar semblava una utopia, pero gracias a s'actividad de sa Junta Directiva ha estat pronta un fet.

—Mos diuen que dins es Mercadal va molt abandonada la vigilancia dels cassadors amb perdigot, de tal manera que aquets passen per devant les autoritats civils y militars y ningú diu res. ¿Deu ser que cualcun d'ells en menjan sense molesta-se per anar a cassarlos?

Per falta d'espai dixam diferents trebays entre ells la Secció Recreativa, pero volem rectificar la 3.ª pregunta publicada puis allá ont diu «al seu nas» ha de dir «ab ses mans».

ANUNCI

Vins generosos, xampany, begudes de tot gust, conyac, turró y galetes, tota cosa bona se trobará a preus econòmichs per les festes de Nadal y Cap d'any al Cafè d'en Bartomeu Pons Moll, des Mitjorn.

Imprenta y llibreria de S. Fabregues.—Ciudadella.